

## [Transcript] Forklart / Hva om bussen var gratis?

Sitter du på bussen eller tryggen eller banen nå?

Hvor mye betalte du for beletten din egentle?

Eller betalte du kanskje ikke det hele tatt?

Da er du i så fall ikke alene, for i Norge er det mange som sniker.

Og grunden kan være at kollektivtransport er dyrt.

Men må det være det?

For noen steder i Europa kan folk reise med trikk og buss helt gratis.

Du hører på forklart en nyhetspodkast fra Aftenposten.

I dag om drømmen om gratisk kollektivtransport for alle.

I dag er det fredag 1. september, og mitt navn er Sundene Søerhår.

I Oslo er nesten 1 av 10 på trikk, banen og buss gratis passagerer.

Det tallet har økt i siste årene, og det koster uter hundrevis av millioner kroner.

Og du har sikkert enten sett at noen har blitt tatt i kontroll?

Eller opplevd og blitt tatt selv?

Ja, det har kanskje hent.

Øystein Tronsli Drabløs er journalist her i Aftenposten.

Hvis du husker sist, så var det... Da slappet jeg faktisk unna.

Da tok de og stilte seg opp og sjekket de som skulle av bussen.

Da var det umulig for meg å komme med inn, for enten kunne jeg bli på bussen, og da ville kontrollørene komme på.

Eller så kunne jeg gå av og bli sjekket.

Da rett før det var min tur, var det han foran meg begynte å lage et innmarr i leven.

Han ble så utaggjerne at alle tre kontrollørene til slutt måtte få kontroll på ham.

Og da ble jeg vinket forbi, og da kunne jeg gå fri som ful av den bussen.

Han jobber stort sett med tåg, buss og samferdssel.

Og det inkluderer billettpriser, som kan bli ganske høye.

I Trondheim koster et månskort opp til 920 kroner, og det er for den billigste sonen.

Det er nok veldig mange som synes rett og sett er for dyrt å kjøpe billett nå.

Det er veldig mye annet som er veldig dyrt, og alt blir bare dyrre.

Så for noen er nesten 1.000 kroner i måneden for å reise med bussen eller drikken.

Det er en veldig stiv pris, og det er nok en av grunnen at mange ikke velger eller kanskje ikke kan betale.

De siste årene har særlig røde og grønne partier lansert flere kraftige rabatter og gratis tilbud.

Oslo har senket prisen på månskort middeltider for alle to ganger det siste årene.

Men det er et forsøk i stavanger som har fått mest oppmerksomhet.

I litt over en måned har imbingerne i stavanger kunnet reise gratis med buss uten å betale for billetten.

Det er kommunen som har sagt at den regninga tar vi.

Det gjelder både buss, ståg, båt og bysykkel til og med.

Har da stavanger i kommunen sagt at dette tar vi over skattesiden.

Stavanger er i en by med mye biltrafikk, med hvilke andre grunner er det da, til at kommunen har vært gratis kollektivtransport?

Kort forklart, de hadde penger til det.

Og så er det sånn at mange ikke får penget til å strekke til den høsten.

## [Transcript] Forklart / Hva om bussen var gratis?

Så var det vel også det at det var mange av bussene som kjørte inn til stavanger som var ganske tomme.

Og kommunen hadde fått mye tilbakemeldinger på at folk synes billetten var for dyre.

Så det er vel noen som har lagt sammen to og to er da?

Hva synes folk om tilbudet da?

Jeg tror folk først har vært veldig positive.

Jeg har ikke så mange stavanger basert venner stel, men det virker sånn.

Men det har også fått en del kritikk, blant annet fordi kommunen bestemte seg for at dette er veldig fort.

Og busselskapene har vel sagt at det ikke var helt forberedt og at det kom bare just på.

Og så er det jo sånn at tilbudet er begrenset.

Det er bare de som bor i stavanger kommune, som får gratis billett.

Så hvis du for eksempel skal pendle fra Sandnes da, da er det ikke gratis lenger.

Så for pendlere som er jo en stor del av de som bruker kollektivtrafikk daglig, så har det liten eller ingen betydning.

Og det er jo gjerne de man vil at skal pakke i bilen og hoppe på bussen.

Du sier at stavanger har penger til dette, men hvor mye koster det egentlig?

Stavanger kommune satt vel av 200 millioner i utgangspunktet, og i juli så kom regningen for første måned.

Og den var på 26 millioner, 300.000 snett vel.

Så det er vi å si at vi kan holde på med dette rundt regn av 7 måneder.

Så det er litt tidlig å konkludere fra stavanger.

Men i et lite land i Europa har det testet drømmen om gratis kollektivtransport i tre år.

Det finnes svaret der.

Et lite land i Europa har tatt et stort steg for å få færre bile på veiene og flere mennesker inn i buss og trikk.

Det du hører nå er fra Luxembourg.

De har elektriske busser. De har en ny trikkelinje som stadig blir utvidet.

De har tøybane. De har tåk som går rundt til små og store testet der i landet.

Og alt dette er gratis.

Dette er Paul Vegard Hagesetir.

Han er journalist i Amagasine her i Aftenposten.

Og rett før sommeren dro han til Luxembourg for å se om gratis tilbudet fungerer i verdens rikeste land.

De inførte det i 2020 som et forsøk.

Luxembourg har slitt med veldig mye trafikkeproblemer.

De har høyest andel privatbiler i verden.

De trengte å få ned trafikken og få opp kollektivandelen.

Da inførte de dette som en del av en satsing for flere til å ta kollektivtransport.

Hva synes folk i Luxembourg om det gratis tilbudet nå tre år etter?

Folk i Luxembourg er veldig glad for tilbudet.

De er stolt over det. De liker det.

En god del bruker det mye.

De reiser rundt i landet og synes det er veldig fint for turister som kommer på besøk,

## [Transcript] Forklart / Hva om bussen var gratis?

og andre som er i landet deres.

Det er veldig praktisk. Du kan bare stikke rett på bussen uten å tenke på billett.

Uten å laste ned en app eller sånt som du må andre steder.

At folk liker å få noe gratis er ikke så overraskende.

Men får det folk til å sette igjen bilen hjemme?

Studier som har gjort andre steder forteller noe annet.

Studierne er ganske eintidige på dette feltet.

Det viser at du får en vekst i pasasjertallet, noe som mange politikere liker å trekke fram.

Men de nye pasasjerne er ikke nødvendigvis deg som kjører bil.

Det er folk som kanskje ellers vil gått eller sykle, som nå hopper på bussen istedet.

Så folk blir gledelatera med gratis skoltiltransport?

Ja, det er en måte å se det på.

Men hva skal til da for at folk lar bilen stå?

Då trengs det restriktive tiltak som kanskje ikke er like populære å innføre.

For eksempel, høyere pakkeringssteggifter, færre pakkeringsplasser, bompenger og så videre.

Akkurat hvor lite populært det er, ser vi hjemme hele tiden.

Alle argumentene deres, det er liksom forbi.

Nå må taxene ned, nå må det stoppes.

For nå er det faktisk nok å få hva folk har nok, og dere må høre på folket for dere er folkevalte.

Ja, dette er faktisk helt enig. Vi skal høre på flertallet.

Under forrige lokalvalg i 2019 var bompenger det store tema.

Mange var drittleig av å måtte betale så mye for å kjøre bil.

Og vi ser stadig at mange elsker bilen sin.

Så hvordan gikk det egentlig i Luxembourg?

Selv om folk liker gratis buss, er det få som har parkert bil.

Det som jeg snakker med ser at før det første var det veldig billig føro,

og folk i Luxembourg har generelt gode råd.

Så det er ikke en lavere pris som det vender viss for folk til å pakkere bilen.

I tillegg så snakker vi med en norske mann som har flyttet til Luxembourg,

og som sikkert er ganske representativ.

Det er han seg at det går mye raskere å ta bilen til jobb.

Det er veldig behagelig med air-condition.

Kanskje dukker opp et møte i løpet av dagen som han trenger å dra på.

Så det er flere grunner til at han fortsatt tar bilen.

Og i tillegg er det billig å pakkere der og billig bensin.

Men selv om det ikke har gått helt som politikerne drømte om i Luxembourg,

blir kollektivtransport og bilettpriser debatterert høfte her hjemme.

Øystein, er det realistisk å få til noe sånt her i Norge?

Det er veldig dyrt, og ikke alle kommuner har penger til det.

For Stavanger så koster det 20 mil i månen. Det er ikke gratis.

Og hvis du skal oppføre dette til for eksempel Oslo, så blir det jo ganske mye dyre.

Det vil jo koste Oslo flere miljarder på sikt.

For Oslo er en ganske mye større by, et mye større og bredere kollektivtilbud den Stavanger har.

Og vi er også mer penger-trafikk.

## [Transcript] Forklart / Hva om bussen var gratis?

Men er det gratis kollektivtransport folk vil ha, da?

En ting er det folk vi har. Der har forskning fra Transportøkonomisk Institut viset at mange foretrekker et bedre tilbud framfor billere og bilett.

Og så er det en helt annen ting hva politikerne vil.

Her i Oslo nå er det egentlig bare rødt som har snakket om helt gratis kollektivtransport.

Mens i byrådet så har du MDG som gjerne vil ha ned prisen, mens Arbeiderpartiet vil prioritere å gjøre tilbudet bedre.

Men hva slags løsning er det da for å få ned prisene?

Det er jo en politisk prioritering.

Og de fleste partiene har jo sengalisert nå foran kommunen og valget at de vil jobbe med bilettprisene, som betyr å få dem ned.

Og det som er mulig er å få til billere biletter i enkelt kommuner.

Da har du kampanjen i priser, at det er enkelt måneder som vi hadde her i Oslo.

Men tilbudet blir jo ikke bedre av seg selv.

Og da får man heller ikke bli lysende over, som er overrødende målet her.

Og så er det det som er så vanskelig med kollektivtransport.

Alle har drømmer og ønsker rundt akkurat sin buss og sitt tåg.

Og det påvirker folk veldig direkte i hverdagen deres.

Så du kan ta, man har brukt veldig, veldig mange miljødier på Follåbanen, for eksempel.

Og de som nå tar tåget fra Skid til Osles, de er jo overlykkelig.

12 minutter helt privat.

Men de som har bodd på alle de mellomstasjonene som var for mellom Skid og Oslo, Kaldbotten, for eksempel, de har jo nå fått færre avganger.

Og har jo da trukket det kortest fra.

Du har hørt en podcast fra Aftonposten.

Liden fra Luxembourg er tatt opp av Paul Vegard og Ronja Sargstuen Larsen.

Du har også hørt lyd fra NRK.

Denne episoden har laget av producent igjen i Førland og meg i Synesø-Hol.

Resten av forklart er Anders Weberg, David Vekone og Olaf Eggesvik.

Jeg heter Torbjørn Rød Isaksen.

Og i podcasten stoppverden forsøker jeg å komme litt unna alle overskiftene og alle kranglingen som foregår på så mange andre arenaer.

Vi åpner en flaske godt drikke og snakke med en interessant gest om et interessant tema.

Og nå er vi tilbake med en ny sesong.

Stoppverden, hører du hos Podny?